

Salmen Matti.

Kertomus elämästä.

„Wiipurille“ kirjoitti Sulka.

Viipurissa,
Viipurin Uudessa Kirjapainossa 1902.

„Tuhatjärvien maassa“ tavataan lukemattomia saaria, salmia ja niemiä nimettömiäkin. Muukalainen ihailee niiden hymyilevää kauneutta, eikä suinkaan ilman syytä, vaikka me itse — siihen lapsuudestamme tottuneina — emme huomaa siinä mitään erinomaisempaa. Mutta jos siirtyisimme Matti Kurikan mukana muille maille, vierahille vesille, niin ymmärtäisimme kylläkin — koti-ikävän kourissa — mikä arvo omalla, rakkaalla isänmaallamme onkaan. . .

Karjala ei suinkaan kauneuden puutteessa tarvitse hävetä sisartensa rinnalla. Vuorinensa, laaksoinensa, saarinensa ja salminensa kykenee se kilpailemaan „Savon saariston“ ja „hymyilevän Hämeen“ kanssa. Semmoinen luonnon loihtima helmi löytyy täällä Itä-Karjalassa, eikä vanhene koskaan.

Paikkaa nimitetään tänäkin päivänä Salmeksi, nähtävästi siitä syystä kun siinä on salmi. Jotain muuta nimeä sille salmelle, eroittamaan sitä muista salmista, ei ole annettu. Salmia „sanattomia“, se on ni-

mettömiä, on vesirikkaassa maassamme sangen paljon. Paikkakunnan käsityksen mukaan pidämme sen nimen tässä kohti kuitenkin eris-nimenä.

Mutta varmaankin luonnollinen paikan viehkeys on tehnyt ympäristöönsä tenhoavan vaikutuksen, koska siihen asettunutta ensimmäistä eläjää nimitettiin Salmen Pekoksi, hänen poikaansa, joka omisti isänsä paikan, sanottiin Salmen Antiksi, hänen poikaansa Salmen Paavoksi ja taas hänen poikaansa — Salmen nykyistä omistajaa — Salmen Matiksi.

Puheena oleva paikka on noin 4 kilom. seurakunnan kirkolta, vähän syrjempänä isosta kylästä, joka rehenteleikse Salmen ja kirkon välillä. Etelän puolella on saaristo ja laaja vesistö, kaunista, niin kaunista katsella, vaan kelpaamatonta viljelykselle ja ihmisasutukselle; Salmela on siis todellakin syrjäinen paikka sanan oikeassa merkityksessä.

Noin parikymmentä vuotta sitte oli Salmen asutus vielä entisellään. Tuparakennus oli pieni, paksuista, ulkopuolelta veistämättömistä hirsistä, kolmella pienellä ikkunalla; kaikesta päättäen oli se ennen ollut suomalainen savupirtti. Sen edessä oli toinen tupa (etehinen), kylmä ja hatara porstua välillä. Etehisessä

oli vielä vanha savu-uuni, jota ei enää nykyiset eläjät uskaltaneet koskaan lämmittää; tupaa käytettiin vain kaikenlaisen romun säilytyspaikkana. Sen mukaan oli kaikki muutkin rakennukset, erittäinkin niiden kadot, peräti rätistyneet ja kurjan näköiset; kaikki todisti köyhyyttä ja puutosta.

Matin aikeet toteutuvat.

Salmen nykyinen omistaja Matti oli syntynyt köyhistä vanhemmista. Hänen isänsä oli vanhan ajan mies, joka ei välittänyt uudenaikaisista elämänpyrinnöistä tai tavoista. Hän oli tyytyväinen kun vain oli leipää ja suolaa sekä lämmin pirtti lepopaikaksi; komeudesta ei puhettakaan. Kirjallisuutta ei Salmen Paavo käyttänyt missään nimessä, kuitenkin oli hän rehellinen ja ututtera työmies. Hänen poikansa Matti oli myöskin ahkera ja siivo mutta samalla opinhaluinen.

Kun Matti oli yksitoista vuotiaana, ei hän enää voinut salata kauvan kytenyttä sydämensä halua, hän rohkaisi luontonsa ja sanoi vakavasti: „Eiköhän isä laskisi nyt minua kansakouluun, kun vielä kumminkaan en jaksa isää auttaa kaikissa töissä, myöhemmin en sitte enää jouda?“

Tämän kuultuaan ällistyi isä pahanpäiväisesti ja olihan siihen syytäkin. Salmen Paavon talossa ei ollut tähän asti vielä koskaan puhuttu halaistua sanaakaan kansakoulusta, vielä vähemmän kouluun me-

nemisestä ja nyt tuo poikanulikka aikoo sinne —!
„Vai kouluun sinä menisit, on sitä tultu ennenkin toimeen; sinä osaat kyllä lukea ilmankin, eikä talonpoika kouluja tarvitse,“ tiuskasi Paavo hyvin äkeästi. Martin suureksi harmiksi jäi koulutuuma sikseen.

Vaikka Matti jo niinkin nuorena tunsii isänsä vanhanaikuiseksi mieheksi, ei hän kuitenkaan aavistanut että isä olisi noin jyrkkä siinä asiassa, joka hänen mielestään oli niin rakas aatos. Martin hehkuva henki kohtasi nyt ensikerran maailmassa vastusta; hän oli kokonaan lannistettu. Ja vaikka hän ahkeraan luki kansakoululla olevaa lainakirjastoa, ei hän kuitenkaan ollut mielestään tarkoitustaan saavuttanut ja se kalvoi alati hänen mieltään.

Salmen Paavolla oli maanviljelys peräti vanhanaikainen huonolla kannalla. Pellot olivat kylläkin hyvää maata, vaan ojittamatta ja huonosti kynnetyt; ne tuottivat aina huonon sadon. Karjanhoidolla ei ollut mitään järjestystä. Läävät olivat ahtaat ja pimeät. Lehmät saivat ruuakseen enimmäkseen olkia ja huononivat aina kevääksi aivan nostettaviksi; ihmekö siis ettei karjantuotteita ulottunut koskaan yli niukan kotitarpeen. Hänellä oli vielä tapana jättää karjaa —

muka pellon lannoittamista varten — enemmän kuin omat ruokavarat talveksi riittivät. Kevään tultua täytyi aina kalliin hinnan aikana lainata olkia naapureilta ja niitä sitte kesällä työllään maksaa. Suuremmaksi tultuaan, sai Matti käydä karjan rehuvelkoja työllään suorittamassa. Siellä sai hän puhdistaa pellon ojia, lyödä runsaskasvuista kylvyheinää ja näki kuinka pellot kynnettiin ja kuinka ne kantoivat runsaan hedelmän.

Tämän kaikan nähtyään ajatteli Matti: Meilläkin olisi hyvä tila jos sitä vain viljeltäisiin näin hyvin, ojitettaisiin ja kynnettäisiin samalla. Kaiketi sekin kasvaisi. Ja kun Matti ymmärsi että hän on isän jälkeen tuleva talon perilliseksi, alkoi hän vähitellen korjata kotiaan. Hän kaivoi ojia peltoon, kynti ne tarkasti ja sai isän siksi myöntymään, että pieni osa peltoa pantiin rukiin mukana kylvyheinäksi. Nämä toimet alkoivat jo vähitellen herättää isänkin huomion.

Niin oli kulunut kymmenen vuotta, ja Matti oli jo 20-vuotinen. Salmen Paavo vanheni, mutta oli jo tullut huomaamaan poikansa aatteet pätevämmiksi omiaan, sentähden antoi hän koko talon hallituksen pojalleen.

Mattia ei tämä uutinen erittäin kummeksuttanut. Hän oli jo viimeaikoina huomannut, ettei isä häntä enää juuri missään vastustanut, olipa usein kysellyt neuvoakin ja hyväksynyt poikansa esityksen. Matti otti isännyyden vastaan kiitollisuudella, mutta keskusteli kuitenkin aina isänsä kanssa töistä ja muista hommista.

Vähitellen teki Matti muutoksia talossaan. Ensin vähensi hän karjaa senverran, että omat rehuvarat riittivät yli talven ja lypsettäviä lehmiä oli ruokittava paremmin kuin muita. Tämän seuraukset olivat kohta huomattavia; vähemmistä lehmistä saatiin enemmän maitoa kuin ennen enemmistä, ja voita saatiin jo myytäväksikin. Kylvyheinää alettiin viljellä suuremmissa määrissä, pellot vähitellen tulivat ojitetuiksi ja kasvoivat viljaa paljoa paremmin. Hän säästi parhaan viljan siemeneksi, ettei tarvinnut kalliilla hinnalla siementä ostaa, eikä luonnollista kylvyaikaa siemenen puutteessa viivyttää. Näiden toimien tuloksena oli, että talossa alkoi olla kyllin kaikkea, vieläpä vähin myötäväksikin.

Matti oli ahkera ja säästäväinen, vaan ei kuitenkaan saita. Hän suunnitteli elämänsä määrän siveelli-

syyteen, eikä ollenkaan taipunut aikansa nuorukaisten tapoihin; hän vältti yönjuoksua, kortinpeluuta ja erittäinkin juoppoutta. Alituisen käytti hän kirjallisuutta ja löysi siitä aina lepo hetkinä parhaimman huvinsa, vaan sen ohessa tunsikin hän yhä enemmän ja enemmän puuttuvaisuutensa.

Eräänä sunnuntai-iltana meni Matti taaskin kansakoululle kirjoja lainaamaan. Kirjastosta ei ollut enää helppo löytää semmoista kirjaa, jota Matti ei olisi lukenut. Tästä johtui opettaja ja Matti keskenään pitempään keskusteluun, jonka lopputuloksena oli että Matti lupasi ruveta käymään opettajan luona koulua.

Aineista ja oppiajasta sovittiin sillä tavoin että Matti luki ja harjoitteli kotonaan ja tuli sitte määrätynä aikana opettajan luo suorittamaan näytteet valmistuksistaan ja ottamaan uusia tehtäviä seuraavaksi kerraksi. Sillä tavoin käytiin läpi 9 eri ainetta ja opettajan suureksi iloksi juurtuivat ne Matin mieleen paljoa paremmin kuin kansakoulun pojille.

Kun kylällä saatiin nähdä ja kuulla että Salmen Matti rupesi koulua käymään, naurettiin ja pilkattiin häntä kaikilla tavoin, mutta Matti ei siitä välittänyt, ajatteli vain sydämessään: tyhmät pilkkaavat sitä, mi-

kä on hyvä.

Matti kävi säännöllisesti määrättyinä päivinä koko lukuvuoden koululla ja suoritti näytteensä erittäin hyvin. Mutta ihme kylläkin! Mikäli Matti oli edistynyt lukemisissaan, sitä enemmän tunsikin hän puuttuvaisuutensa ja koulun päätyttyä harrasti hän kirjallisuutta yhäti suuremmalla innolla, eikä suinkaan antanut yhtään hetkeä kulua tarpeettomasti joutilaisuuteen, ja niin toteutuivat hänen toiveensa.

Kaiken tämän ohessa oli Matin hengessä kehittynyt voimallinen velvollisuuksien tunto. Ihminen, joka vain tekee työtä, uhraa elämänsä ainoastaan itselleen, on kerrassaan arvoton olento, arveli hän. Jokaisella kansalaisella on välttämättömiä velvollisuuksia yhteiskuntalaitoksia kohtaan ja kaikissa niissä vaaditaan uskollisuutta, rehellisyyttä. Viljassa maksettavat maksut suoritti hän aina hyvin puhdistetulla viljalla ja kun halkoja oli vietävä ainoan kansakoulun lämmitykseksi, oli Matin kuormassa aina parasta koivua; missään hänen toimessaan ei saanut ilmestyä vilppiä.

Matin tällaiset ominaisuudet kylläkin pysyivät kauan aikaa salassa, mutta kun hänen varallisuutensa yhäti kasvamistaan kasvoi, alettiin häntä jo muu-

toinkin kirkonkylässä ottaa huomion alaiseksi ja esimerkiksiään vaikutti hän sangen paljon ympäristöönsä.

Hän alkoi käydä kuntakokouksissa ja puolusti aina järkevästi sitä, mikä kuului edistykseen, eikä ollekaan kammoksunut lisämaksuja; kansallisen kehityksen hän aina piti tärkeimpänä päämaalinaan. Kun kysymys oli nostettu kuntakokouksessa uuden koulun perustamisesta, riensi Matti sinne ja puolusti koulun perustamista, vaikka eräs äsken seurakuntaan muuttanut pappi muiden muassa vastusti sitä, se muka tulee kunnalle raskaaksi. Tietysti kuntalaiset yhtyivät vastustukseen mielihyvällä ja alkoivat katsoa Mattia mielipiteineen karsain silmin.

Matin kansallistunto oli ahkeran kirjallisuuden viljelemisellä suuresti kehittynyt. Hän luonteeltaan perin rehellinen ja tosi-uskonnollinen. Hän harrasti ja haki kaikissa totuutta ja tuli yhäti enemmän valkeuteen, jota hän ei pitänyt „vakan alla“. Hän oli hyvänä esimerkkinä naapureilleen uutteruudessa ja siveydessä ja olisi kylläkin kelvannut vaikka mihin luottamustoimeen.

Kerran olisi kunta valinnut hänen ainoan kansa-

koulunsa johtokuntaan, vaan päävastustajat arvelivat, että Matti on kylläkin viisas mies, vaan jos hän tulee kansakoulun johtokuntaan, niin tahtoo hän koulun joka kylään ja se tulee kunnalle peräti raskaaksi, ja niin Matti syrjäytettiin.

Matin kansalliset ja kotoiset harrastukset.

Tuli taaskin kysymys uudestaan erään uuden kansakoulun perustamisesta kuntakokouksessa. Kansallisvelvollisuuksien tunnossa meni Matti muitten muassa myöskin kuntakokoukseen. Kiivas ottelu koulun vastustajien puolelta ilmeni oikeassa karvassaan. Tämän kuultuaan Matti pyysi puheenvuoroa ja selitti laveasti historian ja uskonopin kannalta koulun tarpeellisuuden. „Ne kansat“ — sanoi hän — „jotka ovat nykyään alhaisella sivistyksen asteella, ovat aikanaan vastustaneet sivistystä ja aina samoilla syillä, etteivät he jaksu uhrata varojaan sivistyksen hyväksi, ne ovat nykyään köyhiä ja onnettomia, muukalaisten sorrettavina. Tämä on tosiasia, ottakaamme se vaan huomioon. Sivistys, edistys on Jumalan tahto. Huoneentauluissakin vanhemmille sanotaan: Jumala sääsi todistuksen Jaakobissa ja antoi lain Israelissa, jonka hän käski meidän isäimme opettaa heidän lapsillensa, että vastatulevaiset oppisivat, ja lap-

set, jotka vielä syntyvät, kun he kasvavat, että hekin ilmoittaisivat lapsillensa. Samaten on uudessa liitos-
sa annettu meille vakava käsky: Opettakaat ja kasta-
kaat. Jos me tahdomme olla totisesti kristitty kansa
ja liittää uskomme ainoaan totiseen Jumalaan, niin
meidän on tehtävä Hänen käskynsä mukaan, mut-
ta jos me vilpistelemme, sanomme: me olemme köy-
hiä, niin meillä ei ole luottamusta Häneen, meillä ei
ole uskoa, me olemme onnettomia ajassa ja iankaik-
kisuudessa; oikea usko palkitaan, se tuottaa siunaus-
ta. Kun Noakki rakensi Herran käskystä arkin, joka
oli 300 kyynärää pitkä, 50 kyyn. leveä ja 30 kyyn.
korkea, köyhtyikö hän sitä tehdessään? Eikö totises-
ti hän juuri sen kautta pelastunut ja uskottomat huk-
kuivat! Katselkaamme tämän ohessa sivistyskansoja,
jotka ovat jo aika sitte paljon uhranneet sivistyksen-
sä eteen, katselkaamme tanskalaisia, alankomaalai-
sia, saksalaisia y. m. niin tiheästi asutuita maita, jois-
ta vain pieni kappale ulottuu kullekin ja sittenkin he
elävät hyvin.“ — Tältä kannalta asiaa katseltuaan lan-
nistui vastustajain joukko ja vihdoin päätettiin uusi
koulu perustettavaksi.

Matti oli luonteeltaan nöyrä ja ystävällinen kaikil-

le, hän ei ylenkatsonut köyhintä eikä halvintakaan yhteiskunnan jäsentä. Hänen oli äiti jo lapsuudessa opettanut rakastamaan Jumalaa ja lähimäistä ja näitä opetuksia hän ei koskaan unhottanut. — Matti oli myöskin sääntillinen kaikissa toimissaan. Talouskapineet piti olla aina määrättyssä paikassa, ruoka- ja lepo-ajat olivat tarkoin määrätty, aniharvoin tapahtui poikkeus.

Kirjallisuuden viljeleminen oli entisinä aikoina Salmelassa peräti huonolla kannalla, eikä Salmen Paavo periaatteessaan pitänyt sitä asiaa tarpeellisenakaan. Nyt oli peräti toisin. Kirjoja hengelliseltä, maanviljelyksen ja karjanhoidon alalta löytyi kotoa, muuta kirjallisuutta käytettiin ahkerasti lainakirjastosta ja sanomalehtiä tuli useampia. Itse Paavokin oli jo tottunut kirjallisuuteen ja etenkin sanomalehtiin niin että alituisen kiusasi muita lukemaan, kun näette hänellä itsellään kävi lukeminen hyvin hitaasti; hän se oli joka aina muistutti postin hakemisen.

Vuoroviljelys oli siihen aikaan vielä hyvin harvinaisen ilmiö kansan keskuudessa ja varsinkin Salmen seuduilla. Matti oli lukenut maanviljelyskirjallisuutta ja pani asian alkuun Salmelassa. Naapurit

nauroivat ja pilkkasivat Matin tuumia, vaan tulivat pian kuitenkin huomaamaan ne varsin edullisiksi ja köyhimvät heistä alkoivat seurata Matin antamaa esimerkkiä. Vanhat rikkaat sitävastoin pysyivät itsepäisesti vanhoissa tavoissaan, „onhan meillä leipää syöty ennenkin“, sanoivat he; kuitenkin ajanpitkään asiat muuttuivat heille tappioksi: Vanhettuneet pellot — vaikkapa olivatkin lannoitetut — eivät kuitenkaan tuottaneet hyvää satoa, muutoinkin tuo vanhettunut tapa vaikutti oloihin nukuttavasti, kasvatti huolettomuutta ja tapain turmelusta, lopuksi rutiköyhyyttä.

Matti käsitti muutoinkin kutsumuksensa, eikä ka-dehtinut muita eikä nureksinut kuormansa raskautta. Uudet aatteet häntä aina innostuttivat ja silloin työnteko hänestä ei tuntu nut raskaalta, tuskin milloinkaan tunsu hän väsymystä. Tarkka velvollisuudentunto ja puhdas lähimmäisen rakkaus elähytti häntä ja kasvatti hänestä kansalaisen, jommoista harvoin toista löydettäne.

Uutispaikka.

Varallisuuden kartuttua alkoi Matti ajatella uuden asuinrakennuksen hankkimista. — Vaikka vanha tuparakennus oli vielä vahva ja lämmin, oli se kuitenkin Matin mielestä nykyaikaiseksi asunnoksi aivan sopimaton.

Mutta samalla kun kerran tulee uusi tuparakennus tehtäväksi, olisi koko kartano muutettava kiveemmälle ja sopivammalle paikalle, joka oli siinä lähellä, ajatteli Matti. Mitäs muuta kun Matti alkoi tehdä piirustuksia ja laskuja. Niiden toimien tuloksena oli että varoja tarvittiin enemmän kuin vielä käsillä oli. Harmillinen seikka kylläkin!

Matti olisi saattanut tehdä muutoksen vähitellen ja silloin ehkä varatkin olisi riittäneet, vaan semmoinen pitkäveteisyys ei sopinut hänen luonteelleen. Laskujen osottamalle 1,000 markan vajaukselle oli tehtävä laina, mutta suostuuko isä siihen, oli arvelunalainen kysymys.

Kun Matti ilmaisi isälleen aikomuksensa kartanon muuttamisesta ja mainitun summan lainan tekemi-

sestä, sanoi isä: „Olen antanut sinulle talon hallituksen, enkä siis ollenkaan tahdo sinua häiritä, tee niin kuin itse ymmärrät.“

Matti näytti ja selitti isälleen ja äidilleen kartanon piirustuksen, vaan he eivät siitä ymmärtäneet mitään, eivätkä vastustaneet sitäkään. Matti ryhtyi siis lainan hankkimiseen.

Matti oli jo siksi paikkakunnalla tunnettu, ettei hänen tarvinnut kauvan hakea. Eräs toimestaan eronnut, paikkakunnalla asuva vanha maisteri antoi hänelle sen summan ilman takausta, ainoastaan velkakirjaa vastaan, joka tehtiin niin että velkaa voi vähitellen maksaa.

Kartanon muutos pantiin heti toimeen. Talvella tammi- ja helmikuun ajalla vedettiin tarvittava määrä hirsiä lähellä olevasta saaresta, ja asuinrakennusta alettiin jo maaliskuun lopulla hakata uudelle paikalle. Keväällä touonteon päätyttyä vedettiin vanhat suojat, jotka toinen toisensa perästä kohosivat uudelle paikalle paljon uljaampana entisestään. Syksyllä oli kaikki jo asianomaisessa kunnossa ja asuminen — uusissa valoisissa huoneissa — tuntui koko perheestä erittäin hauskalta.

Mutta muutamia viikkoja uudella paikalla oltua sairastui Matin äiti ja kuoli. Taika-uskoiset naapurit pitivät sen pahaa ennustavana merkinä: „Olisi pitänyt Matin kysyä neuvoa ukko Hinkkaselta*), miten uutispaikalle olisi mentävä ja miten sen haltia lepytettävä, että se antaisi menestystä“, sanoivat he. Semmoisille aatteille ei Matti antanut suurtakaan arvoa. Hän selitti sen olevan epäjumalan palvelusta ja perintöä esi-isäimme ikivanhoista pakanuuden ajoista; se osottaa vain tietämättömyyttä eikä muuta mitään.

Äitinsä kuoleman piti Matti luonnollisena seurauksena hänen raumiinsa heikkoudesta ja viimeaikoina ilmestyneestä kivulloisuudesta. — Tämä tapaus teki joka tapauksessa syvän vaikutuksen Matin sisällisessä olennossa.

Vaikka Matti oli laskenut, että hän kuuden vuoden ajalla maksaa ennen mainitulle maisterille velkansa, tuli se kuitenkin jo neljän vuoden ajalla maksetuksi; sillä karja — nyt uusissa oloissa — oli paljoo tuotteliampi kuin ennen.

Kun sitte Matin molemmat sisaret olivat menneet

*) Paikkakunnan kuulu noita.

naimisiin, jäivät koko talon hoitohuolet hänelle yksinään. Isä — vaikkapa ei ollutkaan vielä kovin vanha — oli jo tottunut pysymään erillään talon johdannosta; olihan hän kuitenkin uuttera työmies tavallaan. Palvelijoita tosin oli talossa, vaan sittekin tuntui Matista elämä kovin yksinäiseltä ja turvattomalta.

Leski Elli.

Kirkonkylässä oli eräs suutarin leski. Hänen miehensä kuolemasta oli jo useita vuosia kulunut. Suutarin kuoleman jälkeen jäi leskelle ainoastaan pieni mökki pappilan maalle ja viisi vuotias tytär eikä muuta sanottavaa omaisuutta.

Miehen eläessä oli heidän toimeentulonsa joltisenkin tyydyttävä, vaan sitte alkoi jällelle jääneen perheen koettelemuksen päivät.

Pappilasta annettiin leskelle töitä ja usein apuakin että leski sai niukan, jokapäiväisen leipänsä ja eleli tyttärensä kanssa hiljaisesti. Tytär oli hänelle kalkein helmi maailmassa, hän sai käydä lähellä olevassa kansakoulussa ja muutoinkin leski huolehti hänen kasvatuksesta kotona.

Paikkakunnalla arveltiin, että leski miehensä kuoleman jälkeen olisi muka herännyt suruttomuudesta ja sen johdosta alkoi hänen luonaan käydä muita muka heränneitä naishenkilöitä.

Leski otti heidät ensin ystävällisesti vastaan, puheli heidän kanssaan kernaasti hengellisistä asioista,

lesken tytär luki sujuvasti hengellisiä kirjoja ja veisattiin virsiä, vaan kun hän oppi heitä paremmin tuntemaan, luopui hän heistä. Hän huomasi että heidän jumalisuutensa oli peräti pintapuolista, tyhjää „suukopua“, luuloteltua itsehurskautta ja toisten parjaamista; sydämen puhtautta ja nöyryyttä heissä ei ollut nimeksikään.

Huomattuaan ettei leski-Elli täydellisesti antautunutkaan heidän henkiheimolaisekseen, ei ruvennut heidän kanssaan parjaamaan muita kunniallisia ihmisiä, vaan puolusti heitä kiivaasti, luopuivat he hänestä kokonaan. Heränneet pitivät tapansa mukaan sitte kokouksia keskenään ja parjasivat leski-Ellin suruttomuutta. Vähitellen levisi leskestä mitä illettävimpiä huhuja paikkakunnalla, eikä leski tietänyt mitään koko asioista, kun ei kukaan niistä ilennyt hänelle itselleen puhua.

Eräänä sateisena maanantai-aamuna syyskesällä kutsuttiin Elli pappilaan kirkkoherran puheille. Tämä ei ollut suinkaan lesken mielestä mikään outo asia, olihan häntä sinne kutsuttu usein ennenkin ja olihan ystävällisen kirkkoherran puheille leskellä itselläkin halu päästä, mutta tällä kertaa tuntui hänes-

tä tuo kutsu enemmän omituiselta tavallista ja minkä tähden, sitä hän ei osannut itselleen selittää. Pelkäämättä meni hän kuitenkin kirkkoherran konttoriin.

„Jaha, Elli“, alkoi kirkkoherra vastaukseksi Ellin niijauksille ja hyvänhuomenen toivotukselle. „Minä olen tähän asti pitänyt Elliä kristillisenä ja kaikin puolin siveellisenä ihmisenä, vaan siinä olen erehtynyt ja nyt täytyy minun sanoa, ettei köyristä eteenpäin Elli saa enää asua pappilan maalla“, sanoi kirkkoherra hyvin vakaisena.

Niinkuin salaman isku muserti kirkkoherran puhe Ellin jo entisistä kärsimyksistä murtuneen sydämen.

„Hyvä kirkkoherra, mitä pahaa minä olen tehnyt“, sopersi Elli kokonaan hämmästyneenä. Mutta selville hän ei siitä päässyt.

„Niinkun olen sanonut, keyristä eteenpäin et saa enää asua pappilan maalla“, uudisti kirkkoherra puheensa päättävästi.

Mitäs muuta! Apealla mielellä läksi Elli pappilasta. Hän tiesi kyllä viattomuutensa, vaan astuessaan yli pappilan pihan pois mennessään, hävetti häntä niin kauheasti, ettei voinut muuta kuin katsella alaspäin.

Katkera pikari oli hänellä taas tyhjennettävänä.

Kotimökille päästyään kertoi hän huolensa ainoalle tyttarelleen Eevalle, joka oli kansakoulun käytyään jo viime kevänä rippikoulun käynyt ja siis jo käsitti elämän kysymyksiä maailmassa. Kipeästi tuo kamala uutinen koski Eevankin nuoreen, hentoon sydämeen. — Ei ruoka, ei uni kotvaan aikaan maistunut pienen kodin asukkaille.

Tapauksen jälkeen ei Ellin mieli enää tehnyt käydä pappilan töissä. Sinne menemättä hän ei suinkaan ollut vihasta ja koston pyynnöstä, vaan puhtaasta kainoudesta, tietämättä kuitenkaan mistä häntä syytettiin, eikä siis tietänyt keinoa, jolla olisi viattomuuttansa puolustanut.

Kun olivat vähäiset kotityönsä tehneet, menivät he kylän rikkaimman isännän, lautamies S:n töihin. Siellä tuli Elli puhuneeksi, että hänen täytyy muuttaa pappilan maalta pois eikä tiedä mistä saisi soveliaan paikan, kokonaan palvelukseenkaan ei hän enää vanhalla ijällänsä kernaasti tahtonut mennä.

Ellin kohtalo tuli lautamiehen korviin ja kohta hän — ehkä enemmän voitonhalusta kuin armeliaisuudesta — esitti lesken mökille paikan omalla maallaan.

Lautamiehen esitys kelpasi Ellille. Paikka oli maantien risteyksessä, lähempänä kirkkoa ja etempänä pappilaa, vaan miten mökki saadaan sinne muutetuksi, oli Ellin elämässä pulmallinen kysymys.

„No, jah!“ oli lautamiehen mahtisana kun milloin oli jotain erinäistä kysymyksessä. „Pian se mökki on muutettu; on laitettava ensin perustus ja varustettava sammalia, pidä sitte talkoot, niin samana päivänä mökkisi seisoo uudella paikalla“.

Leski-Elli teki niin ja todellakin mökki seisoj samana talkoopäivänä uudella paikalla. Merkillisin ja uutterin talkoomiehistä oli Salmen Matti, mutta minäkätähden — sitä ei kukaan aavistanut. — Viikkokautta ennen keyriä asui leski tyttärineen jo uutispaikalla omassa mökissään.

Päivät pimenevät.

Muuttohommissaan oli leski-Elli joutunut velkaan lautamiehelle, ja sitä hän lautamies lienee halunnutkin. Kohta, mökin valmiiksi tultua, ilmaisi lautamies kahden vierasmiehen läsnäollessa, että lesken on hänelle tehtävä kaksi viikkoa työtä heinä- ja elokuussa sen maakappaleen hyväksi, mikä mökin alle mahtui ja jos hän tahtoi siihen raivata itsellen potaattimaata, on siitä tehtävä uusi sopimus. Sitäpaitsi vaati lautamies nyt heti Eevan palvelukseensa kuittaamaan niitä kulunkeja, mitä hänelle oli lesken tupaa muuttaessa syntynyt.

Nyt jo alkoi leski ymmärtää lautamiehen tarkoituksia. Pitikö hänen nyt tuosta arvottomasta maakappaleesta, jolla mökki seisoj tehdä kalliimpana kesäaikana kaksi viikkoa työtä! Pitikö Eevan nyt mennä hänelle palvelukseen muuttohommassa syntyneen velan tähden, joka lesken mielestä ei olisi pitänyt olla kovinkaan suuri. Eikä lautamies ollut mökin muuttamisessa kuluttanut yhtään rahaa, ainoastaan hänen renkinsä oli vedättänyt lautamiehen hevosella sam-

malet ja peruskivet ja jonkun kuorman tuonut uuni-tiiliä, muut tiilit oli Salmen Matti vetänyt, eikä ottanut mitään; koko velan aikoi hän suorittaa lautamiehelle työllään kaksi jalkapäivää yhdestä hevospäivästä. Mutta lautamies väitti olevan tehty 10 päivää ja 4 mk. päivä tekee yhteensä 40 mk. „Ei siinä auta muu kuin Eevan on tultava heti palvelukseen, muutoin mennään oikeuteen.“

Pimeältä näytti Ellin ja Eevan mielestä tulevaisuus, ja vääryyttä kaikkialla. Sitä hän kuitenkin kaikista vähimmin olisi uskonut lautamiehestä, mutta tuli nyt sen ennen muita huomaamaan. — Eihä siis mikään muu auttanut kun Eevan täytyi jättää pieni kotinsa lähteä Rikkalaan.

Synkät olivat leski-Ellin päivät alkaissaan yksinäistä elämää tienristeyksessä, eroitettuna kalliimasta elämänsä kumppanista. Sitäpaitsi ei hänellä ollut mitään säästöä talven varaksi; ne vähät varat mitä hänellä oli, olivat menneet tyysten mökkiä muuttaessa.

Hyvin vaikealta tuntui Eevastakin ensi viikkoina palvelus lautamiehen suuressa talossa. Hän — nuori kun olikin — ei ollut vielä tottunut kaikkiin töihin;

riihen puinnit ja karjanhoito olivat hänelle kokonaan tuntemattomia, sen tähden hänen palkkansakin täytyi sopia hyvin vähäiseksi.

Eeva oli ei ainoastaan sievä ja näppärä tyttö, vaan oikeutta rakastava ja velvollisuutensa tunteva. Heti alusta ryhtyi hän innolla kaikkeen ja tottuikin töihin; ennen pitkää työ, mikä hyvänsä sujui hänen kädesään miltei paremmin kuin vanhemmilta ihmisiltä.

Leski-Ellikin vähitellen tottui yksinäiseen elämäänsä. Hän sai kyliltä kyllin kehruita, neulomisia y. m. ja kävi usein Rikkalassakin töissä, jolloin hän aina antoi hyviä neuvoja tyttärelleen. Pappilassakin tultiin pian huomaan että Elli ja myös Eeva olisivat olleet heille sangen tarpeelliset henkilöt, vaan ne eivät olleet enää saatavissa. Pappilan rouva oli hyvin tyytymätön kirkkoherran liian pikaiseen päätökseen Ellin suhteen ja väitti huhut Ellistä vääriksi.

Elli sai töitä ja ansioita niin runsaasti, että hän eli talven yli alkoipa kevätpuoleen jo vähin jäädä säästöönkin. Mutta pappilaan hän ei julennut mennä vaikka usein se ystävällinen herrasväki oli hänen mielessään.

Odottamattomia tapahtumia.

Talvi oli kulunut. Salmen Matilla oli ollut usein asioita Rikkalassa, Matti olikin aina tervetullut vieras siellä. „No jah! Pistäydy tarinoimassa“, sanoi aina lautamies kun Matti hyvästi jätteli.

Lautamiehellä oli tytär nimeltä Ulla, joka oli pullea ruumiiltaan kuin äitinsä. Kun hän oli talon ainoa tytär, otaksuivat Ullan vanhemmat että Matti, jota hekin pitivät viisaana poikana, hakkaili heidän tyttäreen.

Käydessään Rikkalassa — olipa se sitte pyhä tahi arkipäivä — oli Matti aina nähnyt piika-Eevan täydessä touhussa, huolellisesti vaikkakin halvasti puetuna. Hänen kasvonsa ilme ei osottanut milloinkaan tyytymättömyyttä ja kärsimättömyyttä kohtalonsa kovuudesta, päinvastoin kuvastui hänen muodossaan ja kirkkaissa, elävissä silmissään aina juuri kuin hän olisi onnellisin olento maailmassa. Matti oli myöskin pistäytynyt joskus suutarin leskenkin luona. Siellä oli kaikki puhdasta, siistiä ja järjestyksessä, olipa vielä kolme hyvästi voipaa kukkakasvia toisen ikkunan

edessä, lesken istuinpaikka ja rukki kieppui toisen ikkunan kohdalla lähempänä ovea. Soma, ulosvedettävä sänky valkealla peitteellä kadettuna sijaitsi uunin puoleisella seinän vierellä. Pienitauluinen kello rakutti ahkeraan seinällä ja ilmaisi uskollisesti ajankulun; sanalla sanoen, se oli semmoisenakin hauska koti.

Keskustellessaan Ellin kanssa, huomasi Matti, että tämä ihminen oli elämän koulussa oppinut paljon viisautta. Hänen henkensä sisältönä oli puhtaus, lähimäisrakkaus, rohellisyys ja nöyryys. Matti ei ollut elämässään muualla tavannut semmoista naista.

Eräänä torstaipäivänä toukokuun keskipaikeilla sai Eeva kirjeen, jossa oli seuraavata:

„Erinomaisen asian tähden kehoitan Sinua pyytämään isäntäväeltäsi lupaa ensi pyhänä koko päiväksi. Minä toivon saavani tavata Sinua kirkolla ja sitte äitisi luona. — Ystävyydellä Matti V—ska.“

Omituisesti kylläkin pelkästä sattumuksesta sai Eeva kirjeen, ettei sitä kukaan huomannut, muussa tapauksessa olisi kirje ollut omiaan herättämään sivullisten uteliaisuutta ja ennenaikaisia huhuja.

Kirjeen saatuaan ihmetteli Eeva aivan neuvotto-

mana Matin pyyntöä. Hän luki sitä useammat kerrat ja koki arvailla mikä tuo erinomainen asia olisi, mutta se jäi kuitenkin semmoiseksi, mutta töitä tehdessään ajatteli hän aina Matin kirjettä ja sen sala-peräistä sisältöä.

Ahaa! luuli hän viimeinkin täydellisesti ymmärtävänsä Matin tarkoituksen.

Varmaankin tuo Matin erinomainen asia on pyytää minua ensi vuodeksi piiakseen, mutta siitä ei tule mitään, liiteli Eevan ajatukset aivan yksinkertaisesti. Kun minun on palveluksessa oltava, voinhan olla yhtähyvästi tässäkin talossa, jonka maalla on äitini mökki.

Perjantai-iltana maatapanolle ruvetessa otti Eeva kirjoitusneuvot esille ja aikoi kirjoittaa, ettei Matin tarvitse vaivata itseään hänen tähtensä, hän pysyy talossaan edelleen. Hän oli jo istuutunut kirjoittamaan, mutta ajatteli: ehkä on kuitenkin sopivampi tehdä Matille mieliksi, voihan hän sittekin sanoa ettei palveluspaikan muuttamisesta tule mitään. Kiireesti pyörähti hän isännän ja emännän makuuhuoneen ovelle, joka oli vielä auki, ja pyysi lupaa ensi pyhäksi mennä kirkkoon ja ollakseen iltapuolen äitinsä

luona.

Kun Eeva ei ollut koko palvelusajallaan käynyt kirkossa eikä äitinsä luona, suostui isäntäväki kernaasti hänen pyyntöönsä.

Ja Eevan kirje tuli tämmöiseksi:

„Vaikka minulla ei tietääkseni ole mitään tärkeää asiaa Teidän kanssanne, olen kuitenkin esitykseenne suostunut. — Kunnioituksella Eeva L—nen.“

Kirjeen antoi hän seuraavana aamuna paimentytölle, joka Salmelan lähitse karjaa laitumelle saattaessaan vei sen Matille.

Kirjeen saatuaan säpsähti Matti vähän. Hän kylä arvasi minkä johdosta kirje tuli, vaan mitä se sisälsi, oli arvaamaton kysymys. Suurimmalla kiihkolla ja mielen jännityksellä avasi Matti kirjeen. Ja vaikka sisältö siinä ei ollut sen kummempi, oli se kuitenkin Matin mielestä erinomainen. Hän luki sitä useampia kertoja ja odotti sunnuntaita tavallista omituisemmillä tunteilla.

Sunnuntai-aamuna, aamuruuan syötyä pukeutui Eeva yksinkertaiseen, mutta siistiin pukuunsa. Hän ei ollenkaan huolehtinut itsensä koristamisella ja teeskentelemällä näyttäytyä paremmaksi kuin hän oli.

Jumalanpalveluksen perästä kohtasi Matti Eevan.

Kun Matti häntä tervehti hellästi puristaen hänen kättään, säpsähti Eevan sydän omituisesti. Hän punastui ja hymyili viehättävästi sanoessaan: „Minä luulin, ettei Matti tullutkaan kirkkoon, kun en enemmin nähnyt.“

„Näinhän minä sinun jo ennen kirkkoaikaa, vaan en tullut pyhärauhaasi häiritsemään — menemme nyt äitisi luo“, sanoi Matti reippaasti ja he alkoivat astua rinnakkain lesken mökille.

Matin puheesta sai Eeva rohkeutta ja samalla alkoi tuntea jonkunmoista sisällistä tyytyväisyyttä Matin seurassa olemisesta. Pian olivatkin he tienristin mökillä.

Eevan äidillä oli valmista kahvia. Valkea vaate oli pienellä pöydällä, jolle myöskin oli asetettu tuores kukkakimppu vesilasiin.

Kahvia juodessa puhelivat he keskenään kaikenlaisista asioista, mitkä kuuluivat talouteen. Kaikesta näkyi ettei leskellä eikä Eevalla ollut vähääkään aavistusta siitä mitä varten Matti oli tullut sinne heidän seuraansa.

Saatuaan tiedon että tyttärensä aikoi viipyä koto-

na koko iltapäivän, alkoi Elli puuhailla puolipäiväistä, otaksuen että Matti piankin lähtee pois, mutta Matti vain viipyi.

Äidin puuhaillessa einettä oli hetkiä, jolloin nuoret jäivät istumaan avatun ikkunan eteen aivan kahden.

Kun siis hyvä tilaisuus oli, alkoi Matti tuoda esiin Eevalle sydämensä asiaa. Hän oli sitä jo kauan povessaan säilyttänyt ja nyt tahtoi sen ilmaista: „Tahdotko, Eeva, tulla omakseni, tahdotko jakaa osaa kanssani?“

Eeva punastui ja hämmästyí, painoi katseensa alaspäin, eikä ymmärtänyt hetken ajalla sitä eikä tätä. Matti alkoi tulla kärsimättömäksi ja uudisti jollakin toisella tapaa sydämensä tunteet. Silloin Eeva nosti hymyilevän katseensa ja katsoi lempeästi Mattia silmiin ja sanoi: „Kuinka Matti voi semmoista ajatella? Minä olen köyhä piikatyttö ja sitäpaitsi olen vielä nuori ja tyhmä, ehkä Matti jo huomenna katuu kauppaansa.“

„Ole huoleti, Eeva. Minä tiedän kyllä, mikä sinä olet, toista parempaa en löydä“ sanoi Matti hellästi kuiskaten.

Eeva, lapsellisessa viattomuudessaan ei ollut vie-

lä tähän asti tuntenut rakkauden voimaa, vaan Martin järkevät sanat ja rehellinen katsanto aukasivat nyt sille sijan hänen sydämessään; tunteiden valtaamana oli hänen mahdoton pidättää kyyneleitään ja sopersi: „Kunhan äiti mitä sanonee.“

„Rakas Eeva! Tämmöistä asiaa ei voi perustaa äidistä eikä isästä riippuvaksi, minä vaan haluan tietää josko sinulla on samoja tunteita minua kohtaan, kuin minulla on sinua. Siinä en kylliksi, sitte puhumme äidille“, sanoi Matti innostuneena. Eeva nojautui kainosti Martin rintaa vastaan ja kuiskasi: „Olkoon niin kuin olet puhunut.“ — —

Äitikin saapui sisälle. Viipymättä kertoi Matti mitä he olivat Eevan kanssa tuumineet ja pyysi kauniisti äidin suostumusta.

„Vai niin! Vai semmoiset tuumat teillä en,“ sanoi äiti ihmetellen. „Minulla olisi kuitenkin sitä vastaan jotain sanomista, vaikka oikeastaan teidän oma asiannehan se on. Eeva on vielä liian nuori mennäkseen naimisiin, vasta viime syksynä täytti 17 vuotta; hän on köyhä ja halpa piikatyttö, ehkä Martin isä ei siihen suostu ollenkaan ja Matti itsekin — — —“

„Tässä ei ole köyhyys eikä mitkään sivuseikat ky-

symyksessä, Eeva on vain minun saatava omakseni, enkä minä luule että isä sitä ollenkaan kieltää“, keskeytti Matti kärsimättömästi.

„Koska teillä kerran niin lienee päätetty, niin enhän minä sitä suinkaan tahdo estää; antakoon Jumala teille siunauksensa“, sanoi äiti heltyneesti.

Asia oli siis päätetty ja Matti antoi Hevalle maan tavan mukaan 20 markan kultarahan ja kultasormuksen.

Puolipäiväisen syötyä istuivat he jonkun aikaa kolmen kesken keskustellen häistä ja määrättiin ne pidettäväksi kohta kun Eeva pääsee palveluksestaan, ellei lautamies suostu ennemmin päästämään Eevaa vapaaksi.

Mutta kun Eeva tahtoi hyvissä ajoissa olla kotona emäntää auttamassa iltalehmien lypsyssä, läksivät nuoret peräti onnellisina lesken mökiltä. Ja kun Matti voi kulkea kotiansa yhtähyvin Rikkalan kautta kuin suorempaa tietä kulkivat he luonnollisesti samaa tietä ja usea tuli heitä vastaan. „Nyt meistä kohta kylällä haastetaan“, arveli Eeva leikillisesti.

Isä ja poika eivät saa unta.

Samana iltana, kotiin tultuansa, ilmoitti Matti isälensä että hän aikoo naida suutarin Eevan.

„Suutarin Eevan! Köyhän piikatyttö! Johan nyt olet hulluna“, tiuskui isä suuttuneena. „Siitä ei tule mitään että piikatyttö tuodaan meidän talon emännäksi, se ei saa tapahtua minun silmieni auki ollessa. Sitäpaitsi minä olen jo valinnut sinulle vaimon ja meidän taloon sopivan emännän.“

„Kenen sitte?“

„Rikkalan lautamiehen Ullan, ja me olemme jo lautamiehen kanssa siitä keskustelleet ja niin se pitää tapahtua“, sanoi isä päättävästi.

Tämän kuultuaan oli Matti juuri kuin puulla päähän lyöty. Isä ei ollut jo vuosikausiin sekautunut mihinkään Matin asioihin, vielä vähemmän hän odotti tässä asiassa vastarintaa, vaan sepä ilmenikin kovin jyrkästi.

„Miksi isä niin sanoo? Onhan Eeva kansakoulun läpikäynyt ja muutoin sievä tyttö. Rikkalan Ulla ei ole käynyt koulua ollenkaan; minä en suinkaan häntä

moiti, vaan minulle vaimoksi hän ei sovellu“, sanoi Matti päättävästi, vaikka alakuloisesti.

„Mitä hyvää siitä koulusta on? Onhan suutarin tyttö sittenkin köyhä runtti, eikä voi tuoda mitään myötäjäisiä. Rikkalan Ulla saapi isänsä kuoltua koko talon. Ajattele toki vähän, eläkkä ole tyhmä“, tiuskui isä harmissaan.

„Vaikkapa Ulla saisi koko kylän, en sittenkään ota häntä enkä aio naimisen kautta rikastua; tahdon vaimon, jota rakastan — — “.

„Sinä tuhma, et ymmärrä mitään. Suutarin lesken ruotta on varmaankin sinua loihtinut tyttärelleen“, kiljui isä kovin ärtyneesti.

Kun Matti näki, ettei ainakaan tälläkertaa tule mitään isän kanssa väittelemisestä, poistui hän uuteen aittaansa ja riisuutui käydäkseen nukkumaan.

Tapaus vaikutti voimallisesti molempain sisällisessä olennossa. Kumpikaan ei nukkunut rauhallisesti sinä yönä.

Isän sydämessä riehui vihaa ja kiukkua suutarin leskeä kohtaan, joka varmaankin oli loihtunut hänen poikansa tyttärelleen. „Jos vain en olisi antanut isännyyttä Matille, niin ajaisin hänen koko talosta, ellei

hän muutoin erkanisi suutarin tytöstä“, ajatteli isä rauhattomana.

„Jos vain isä pakottaa ottamaan Rikkalan Ullan, niin ennen lähden koko talosta“, ajatteli poika, ja tällaiset ajatukset ovat aina omiaan tekemään ihmishengen rauhattomaksi.

Seuraava päivä, vieläpä toinen ja kolmaskin kului isän ja pojan keskinäiseen väliin katsoen hyvin kolkosti.

Asia tulee keskustelun alaiseksi.

Matin ja Eevan kihlaus ei sentään tullut niinkään pian ilmi ja juoru-akkain jutteluaineeksi. Syy oli siinä että asianomaiset, Elli, Eeva ja Matti eivät olleet turhamaisia ihmisiä, joiden kieli ei kestä lukon takana. Matin isä ei taas siitä puhunut, kun otaksui poikansa kumminkin jo luopuneen suutarin tytöstä, koska ei siitä sen enempää puhetta ollut.

Muutaman viikon perästä oli Matti kirjoittanut Eevalle pääpiirteet keskustelustaan isänsä kanssa, mutta vakuutti siitä huolimatta ajavansa asian lopulliseen päätökseen.

Luonnollisesti oli tämä ikävä sanoma Eevasta ja Ellistä. Mutta he kaikki ottivat tyytyväisesti vastaan, mitä heidän osakseen oli tuleva. Kuitenkin rukoilivat kukin itsekseen Jumalaa.

Jonkun ajan perästä alettiin hiljakseen puhella Matin ja Eevan kihlauksesta, ja kohta sai lautamieskin siitä tiedon. Tuskinpa ketään tämä sanoma lienee

kipeämmin koskenut kuin häntä ja hänen pyylevää emäntäänsä. He olivat, näet, ajatelleet, että Matti noilla vierailuretkillään ihaili heidän Ullaansa, ja olivat jo ajatelleet tyttärensä onnea, sen sijaan valitsi Matti kanasen heidän piikatyöstään. Tämä oli sietämätöntä.

Kihlauksesta alkoi puhe käydä jo hyvin yleiseksi. Tiedettiinpä jo sekin kertoa, että Salmen Paavo ei annakaan ottaa Rikkalan piikaa vaan tyttären. Tämän johdosta avautui tyttärenkin silmät ja seurauksena oli, että Ulla alkoi alituisen kalvata ja haukkua Eevaa.

Eräänä sunnuntaipäivänä — se oli elokuun alussa — meni lautamies Salmelaan. Hänet otettiin arvonsa mukaan ystävällisesti vastaan kuten rikas ja arvokas naapuri ainakin; semmoisillahan on tie avoinna mihin hyvänsä.

Kun lautamies pistäytyi avaraan ja valoisaan asuintupaan, jossa Matti oli juuri selittämässä Äijälän Simolle yhteistoiminnan tarpeellisuudesta, keskeytettiin keskustelu ja lautamies pyydettiin kamariin istumaan.

Hetken perästä toi emäntäpiika kahvia ja lauta-

mies aikoi ottaa puheeksi asian, jota hän niin kärsimättömästi säilytti sydämessään, vaan puuttuikin rohkeutta Matin läsnä-ollessa. Keskustelu-aineeksi oli johtunut rukiin kylvö, mikä aika piakkoin tuli esiin.

„Veikkalan Kalle kutsuu Mattia“, sanoi emäntäpiika ja avasi kamarin ovea. Matti poistui heti ja oivalinen tilaisuus tarjoutui lautamiehen suureksi mielihyväksi.

Kamari hulmehti täynnä palturitupakan savua, jota ukot ahkeraan imivät piipustaan.

„No jah, naapuri“, alkoi lautamies vihdoinkin asiansa kopistaen piipun porot uunin eteen lattialle, vaikka porolaatikko sitä varten oli pienellä nurkkapöydällä, „onko siinä perää kuten kerrotaan, että sinä annat poikasi naida meidän piika-Eevan, etkä pysykään keskenämme tehdyssä sopimuksessa?“

„Kyllä minä jo siitä puhuin Matille, vaan ei siitä näy tulevan mitään, Elli on näet loihtinut Matin“.

„Loihtinut! Onko se mokoma vielä noita?“ tiuskui lautamies kiihkeästi.

„Eihän Matti suinkaan muutoin olisi piikatytön retkuun kiintynyt“, sanoi Paavo-ukko jommoisellakin

varmuudella.

„Koska se semmoinen kapine on, niin minun maallani hän ei saa olla keyristä eteenpäin. Eiköhän poikasi kuitenkin luopuisi tuommoisesta tytöstä?“

„Ei siitä näy tulevan mitään“, vakuutti Paavo. „Ja taas toisekseen, itsepähän tekonsa tietänee“.

„Vai niin! Sinä et siis pidä lupauksestasi sen enempää, annat poikasi ottaa tuommoisen köyhän rotan, joka kyllä osaa kirjoitella ja niijailla, vaan on alaston ja köyhä kuin kirkon hiiri“, ärmensi lautamies.

„Kaikki voipi olla totta, vaan minä en sille mitään voi, minä olen tehnyt tehtäväni“.

Lautamies otti hattunsa ja lähti hyvästiä sanomatta pois.

„Viisaus on villoja parempi“.

Muutama viikko oli vain edellisestä tapauksesta kulunut. Salmelassa, Rikkalassa ja suutarin leskellä oli asiat suuresti muuttuneet.

Leski-Elli tiesi, ettei hän enään keyristä eteenpäin saa olla Rikkalan maalla. Rikkalassa tiedettiin, ettei Salmen Matti ollutkaan heidän vävynsä, ja Matti tiesi, ettei enää mikään estänyt häntä Eevaa saamasta.

Leskiparka oli taaskin aivan pyörriksissä. Hän ei tietänyt mitään niistä syytöksistä, joista lautamies häntä parjasi. Ja vaikka hän koetti syyttömyyttään puolustaa, ei siitä tullut mitään, sitä enemmän lautamies vain ärmensi. — Ilo tyttärensä onnesta muuttui nyt yhtäkkiä katkeraksi, melkein sietämättömäksi murheeksi.

Vielä surkeampi oli Eevan kohtalo Rikkalassa. Heiti siitä alkain kun lautamies oli Salmelassa käynyt, oli Eeva joutunut isäntäväen kiusankappaleeksi. Ei oikeutta, ei sääliä enää hänen osakseen tullut ja niin muodoiin elämä Rikkalassa alkoi käydä aivan kestävämmäksi. — Vihdoin kirjoitti hän siitä Matille.

Eevan kirjeen saatuaan oli Matti ensin aivan neuvoton Eevan ja hänen äitinsä kohtalosta. Hän tunsi olevansa tavallaan syypää heidän kärsimyksiinsä ja siis välttämättömästi velvollinen niitä lieventämään. Vaan miten se oli tämmöisten olojen vallitessa tehtävä, oli kerrassaan pulmallinen kysymys, eikä hän tahtonut kernaasti isänsäkään mieltä rikkoa itsepäisyydellään. Vähitellen selkeni hänelle aate, joka oli oikea. Isä oli saatava taipumaan keinolla millä hyvänsä.

Sovelias hetki oli tullut. Matti oli tarkan harkinnan mukaan oikein sitävarten valmistautunut. Hän puhui isälleen ensin Ellin ja Eevan kunnollisuudesta ja puhtaudesta sekä väitti perättömäksi ne syytökset, joiden tähden Elli häädettiin pois pappilan maalta ja nyt Rikkalan maalta. Sitte hän selitti ettei hän voi millään muotoa ottaa lautamiehen Ullaa kun hän on niin kovin typerä ja lellitelty, lautamies ei käyttänyt häntä edes muutamaa lukukautta kansakoulua kun on ollut koulun vihollinen. „Viisaus on villoja parempi“, sanoo vanha sananlasku ja se on totuus, joka pitää paikkansa. Isällä oli ennen nämä samat pellot viljeltävänä, samat niityt, samat metsät ja samat kaikki; yhtään ei ole maattamme laajennettu, ja kuitenkin oltiin silloin pe-

räti köyhiä. Ja kuinka ankarasti isä ensimältä vastusti kaikkia minun yrityksiäni, vaan onko ne olleet meille vahingoksi, eikö meillä nyt ole kuitenkin kaikki toisin? Jos vain entistä viljelystapaa olisimme yhäti pitkittäneet, niin olisimme vielä samalla kannalla — —

Isä Paavo oli nyt kokonaan lannistettu ja seurasi hetken äänettömyys.

Sitä Matti piti voittonsa merkinä ja jatkoi: „Pyytäisin siis isän suostuvan siihen, että suutarin leski otettaisiin heti meille olemaan ja elämään. Onhan meillä työtä ja ruokaa, ja onhan hänestä meille vielä paljon apua. Ja myöskin pyydän minä että saan ottaa Eevan vaimokseni“.

Ukko-Paavo oli nyt kovin tukalassa tilassa. Hänen oli kestettävä ankara sisällinen taistelu. sillä oli sangen vaikea voittaa ylpeä, itsekäs luonto.

Mutta Matin järkevä puhe ja hänen toimensa, joihin hän viittasi, niitä ei ukon rehellinen omatunto voinut kieltää: „Tee vaan niinkuin tahdot“, sai hän vihdoin sanotuksi.

Asia oli siis päättynyt hyvin, juuri niin kun Matti oli sen suunnitellutkin; raskas taakka oli poistunut ja

elämä keveni entiselleen.

Seuraavana pyhänä meni Matti Rikkalaan. Heti sinne tultuaan huomasi hän talonväen olevan „huonolla tuulella“. Siitä huolimatta ilmasi hän kuitenkin asiansa.

„Kun Eevalla olisi nyt muuta hommaa“, sanoi hän, „niin eikö lautamies olisi hyvä ja laskisi Eevan pois? Minä palkkaan täksi loppuvuodeksi teille palvelian hänen sijaansa“.

„Vai niin! Vai tulet sinä meidän piikaa houkuttelemaan. Tiedätkö mitä laki siitä sanoo, niin viisas kuin oletkin?“ tiuskasi lautamies hyvin äreästi.

„Tiedän kyllä. Ymmärtäkää minua oikein: minä, näette, toimitan teille piian Eevan sijalle täksi loppuvuodeksi, minä olen kihlannut Eevan ja sillä on laissa puolensa“, sanoi Matti päättävästi.

„Ei meidän piika saa mennä mihinkään ennen vuoden loppua“, toisti lautamies.

„Mutta minä toimitan teille piian“.

„Ei sittenkään. Kyllä minä sinulle näytän, mitä sinä, poikanulikka, laista ymmärrät“, uhkaili lautamies hyvin suuttuneesti.

Nähtyään, ettei — tällä kertaa ainakaan — tule asia sen selvemmäksi, otti Matti hattunsa, mutta sanoi vielä kuitenkin: „Onko se todellakin niin, ettei lautamies päästä Eevaa, niinkun olen esittänyt“.

„En“, oli lyhyt vastaus.

„Hyvästi sitte“, ja Matti poistui.

Matti kohtasi Eevan rapuilla ja keskusteltuaan hänen kanssaan jonkun aikaa, meni hän leski-Ellin mökille, mutta sen ovi oli lukittu.

„Elli ei ole, näen mä, kotona ja nyt taitaa mennä koko aikeeni myttyyn“, arveli hän ja istuutui rapuille saadakseen rauhassa ajatella kohtalonsa oikkuja.

Sepäs kummaa kummempi! Miksi lautamies ei päästä Eevaa vapaaksi, kun minä hänelle toimittaisin piian sijaan, ajatteli hän. — „Joka tahtoo hyvää tehdä, eikä tee, se on hänelle synniksi“, johtui hänelle mieleen.

Näitä ajatellessaan tunsu Matti taaskin kerran sydämessään mielipahaa yhteiskunnallisia oloja kohtaan.

„Kah, johan Elli tuleeekin“.

Tervehdittyään Elliä ystävällisesti kertoi Matti käyneensä Rikkalassa ja että Eevaa ei muka lasketa sieltä

pois millään ehdolla ennen keyriä.

„Senhän nyt arvaakin“, sanoi Elli.

„Mutta minä olisin toimittanut heille sijaisen hinnalla millä hyvänsä“.

„Vaikkapa! Rikkalaiset ovat näet äkäsiä sinulle siitä kun kosit Eevaa etkä heidän Ullaansa, ja nyt on Eeva siellä kovissa kourissa, miten vain jaksanee tyttö-parka saada vuotensa loppuun — — —!“

„Senpätähden olisin hänen sieltä pelastanut“, sanoi Matti, „enkä minä vielä sitä siihen heitä“.

„Hyvähän se kyllä olisi“, sanoi Elli pyyhkien kasvojaan esiliinaansa.

Säälin tunteet rauhattomina riehuivat Matin sielussa, kun näki anoppinsa kyyneleet, ja nyt seurasi hetken äänettömyys.

Vihdoinkin katkasi Matti äänettömyyden ja sanoi: „Minä tulin tänne myöskin sitä varten, että neuvot-
telemme teidän kortteeristanne, koska teidän täytyy taas muuttaa“.

„Niin! Se harmihan se nyt vielä piti tulla“.

„Minä esitän teille, että jos tahtoisitte tulle meille elämään ja olemaan kuolemaanne asti, minä puhuin siitä jo isälle ja hän suostui siihen“.

„Hyvähän se olisi, vaan kun se isäsikin suostui niin vastenmielisesti Eevaa sinne ottamaan, niin ehkä minä tulen sielläkin tielle“, arveli Elli.

„Sitä en usko“, sanoi Matti varmuudella ja he kävivät kahvia juomaan.

„Minä kävin juuri Penttilässä tiedustamassa sallivatko he muuttaa tämän mökkini heidän maalleen, vaan ei siitäkään tullut selvää“, valitti Elli. „Mutta jos vaikka ensi talven ajan saisin olla teillä, auttelisin Eevaa töissä ja neuvoisin häntä; nuori kun on, niin tarvitsee hän vielä paljon vanhemman neuvoa; kun olisi edes äitisi elossa, niin sitte ei mitään“, puheli Elli vakavasti.

Kahvia juotua päättivät he, että Elli tulee jo huomispäivänä, maanantaina Salmelaan ja Matti läksi astumaan kotiansa.

Parempi hyvä ero kuin huono elämä.

Asiat muuttuivat Salmelassa aavistamattoman nopeasti. Maanantain iltapäivällä tuli Elli Salmelaan vaatemytty käsikoukussa. Ukko-Paavokin tervehti häntä ystävällisesti ja se rauhoitti Elliä. Nopeasti hän alkoi tehdä siivoa kaikkialla ja järjestää taloutta kuntoon. Iltasilla, perheen töistä kotia tultua, oli talo juuri kuin siunattu ja tämä viehätti kaikkia, vieläpä ukko Paavoakin.

Tiistai-aamuna, lehmien lypsettyä, tahtoi Elli mennä piikojen y. m. kanssa pellolle viljan leikkuuseen ja Matti oli siihen myöntymäisillään, mutta ukko-Paavo tuumasi että on parasta Ellin pysyä koti-askareissa, pitäkööt nuoremmat huolen ulkotöistä.

Elli arveli ettei hänellä ole ollut aikomuksena tulla taloon emännäksi, kyllä hän kernaasti menee ulkotöihin, mutta siihen alkoi jo emäntäpiikakin puolestaan selitellä, että jääköön vaan Elli kotia, ja niin tapahtuikin.

Kun Ellin huoleksi jäi Salmelan sisätyöt, muuttui talon sisällinen järjestys kokonaan. Puhtaus ja järjestys ilmeni kaikessa ja tyydytti kaikkia.

Torstaina, perheen ruokalevolla ollessa, pistäytyi Eeva tupaan. Äiti huomasi hänen ensin ja hämmästyi kovin nähdessään kasvonsa ilmeen kovin surullisena ja silmät punaisina itkusta.

„Mitä on nyt tapahtunut lapseni?“ kysyi äiti levottomasti.

„Niin! En voinut enää Rikkalassa olla“, sanoi Eeva nyyhkyttäen.

Silloin Elli meni ja nykäsi Matin hereille. Menivät sitte yhdessä kamariin neuvottelemaan. Kohta heräsi ukkokin ja tuli myös kamariin. Siellä Eeva selitti että lautamies oli ruvennut häntä ilman mitään syytä tavottomasti parjaamaan ja sanoi lopuilla rosvoksikin.

„Oliko siinä kuulijoita?“ kysyi Matti kiihkeästi.

„Oli siinä Vaaralan Matti ja räätäli-Antti ja minä menin heti vaatehuoneeseen, muutin omat vaatteet päälleni, panin muut vaatteet nyyttiin, otin päälläni olleet talon vaatteet käsivarrelleni, vein ne lautamiehen eteen ja sanoin: tässä on teidän vaatteenne ja katsokaa tässä ovat minun ja nyt minä lähden.

„Et saa mennä, riiviö“, ärjäsi lautamies.

„Ne eihän lautamiehen sovi pitää rosvoa talossaan; parempi hyvä ero kuin huono elämä. Hyvästi vain lautamies, ja silloin minä läksin“.

„Kun äitikin oli jo lähtenyt sieltä mökistä niin eihän minun nyt auttanut muu kuin täytyi tulla tänne“, tuskaili Eeva kainostellen.

„Sepähän nyt on asia“, ehätti siihen ukko. „Ei muuta kun lauvantaina pappilaan ja Jumalan nimeen heti kuulutuksiin. Minä ensin tuhmasta päästäni vastustin Matin tuumia, vaan nyt en sitä vastusta. Antakoon hyvä Jumala teille, lapseni, siunauksensa“, sanoi ukko heltyneesti.

Silloin Eeva syleili appeaan kyynelsilmin kiitellen häntä.

„Ole vain niinkuin talon ihminen ilman ujostelematta, kahden viikon kuluttua pidetään häät ja tällä ajalla tee omia töitäsi häitä varten ja lepäile, kyllä Matti pitää talon töistä huolen“, toisteli ukko lempeästi.

Ukon puhe rauhoitti kaikkien mielet. Huokaukset, kyyneleet oli pois pyyhitty ja ilo oli tullut itkun siaan. Työ sujui kaikilla keveästi ja hauskesti.

Asia vaatii selvitystä.

Näiden keskustelujen aikana oli työväki jo siirtynyt pellolle viljan leikkuuseen. He kyllä olivat selvillä, että isännän morsian Eeva oli tullut Salmelaan, mutta asian oikeasta laidasta he eivät tienneet mitään. Sen he toki tiesivät että Eeva on saanut paljon kärsiä Rikkalassa sentähden kun on isännän kanssa kihloissa; sitä näet haastettiin jo yleisesti kylällä.

Työmaalla ollessaan puhelivat palvelijat vapaasti, kun isäntäväkeä ei saapunut tällä kertaa ollenkaan.

„Omituista“ — tuumaili renki-Pekka — „kun meidän isäntä mielistyi Rikkalan piikaan eikä talontyttöreen“.

„No, Eeva on surea ja osaa ihmisten kanssa haastella, Ulla on kömpelö ja typerä, ei pojat semmoisesta tykkää, vaikkapa olisikin rikas; meidän isäntä on viisas mies“, arveli Katri.

„Rikas! Luullaan lautamiestä rikkaaksi vanhalta perältä. Silloin kun lautamiehen isä eli, vanha lautamies, silloin oli se talo rikas; nyt minä olen hiljaan kuullut että lautamiehen raha-asiat ovat kovin huo-

nolla kannalla, sanotaan jotta tila on aikoja pantattu“, tiesi emännöitsijä-Anni.

„Minun kai pitää tässä ruveta hierotteleimaan Rikkalan vävyksi“, ilveili edelleen renki-Pekka, „senpä totisesti teenkin, ja eipä ole tyhjä näpissä, kun on saanut Rikkalan Ullan“.

Keskustelu näistä asioista muuttui hiljaiseksi ja vähitellen kokonaan päättyi, kun ukko-Paavo tuli pellolle ja alkoi tehdä kuhilaita; sirppien ruske vaan kuului.

Matti ei saapunut pellolle. Hän valjasti hevosen lava-aisoihin ja läksi Ellin kanssa noutamaan tämän tavaroita mökiltä. He panivat Ellin sängyn, piirongin, makuuvaatteet ja ison kirstun sekä kaikenlaista muuta tavaraa kärryihin, vaan pieni pöytä ja yhtä ja toista muuta tavaraa jäi vielä sinne toiseksi kerraksi. Elli kasteli kukat ja otti pienen seinäkellon nyyttiinsä viädäkseen sen kantamalla Salmelaan. Ovi lukittiin siksi kun Matti oli sen kuorman vienyt ja tulisi loppuja noutamaan.

Matin neuvosta meni Elli Rikkalaan kuulustelemaan syytä tyttärensä poislähtemiseen. Kyllä arvelutti häntä sinne menessä, vaan meni kuitenkin.

Tultuaan Rikkalaan kohtasi Elli lautamiehen räätäli-Antin kanssa perheentuvassa. Lautamies ei ollut Elliä huomaavinaan, eikä vastannut Ellin hyvään päivään. Ellistä näytti juuri kuin lautamies olisi häpeissään tahti jotain semmoista.

Huolimatta siitä, meni Elli likemmäksi ja sanoi: „Tahtoisiko lautamies olla hyvä ja selittää syyn minäkätähden se tyttäreni täältä pois tuli.“

„No jaah!“ sanoi lautamies arvokkaasti tapansa mukaan. „Onhan niitä syitä, tule tänne kamariin, niin täällä puhelemme sitte asian alusta loppuun“.

Elli seurasi lautamiestä porstuakamariin suuresti ihmetellen, sillä hänelle ei oltu Rikkalassa koskaan suotu sitä kunniaa.

Sinne tultuaan heittäytyi lautamies hyvin ystävälliseksi ja pyysi unhottamaon mitä hän tuli Eevalle pikaisuudessaan sanoneeksi.

„Se riippuu siitä, mimmoisilla välipuheilla teemme lopullisen eron“, sanoi Elli.

„No jaah! No minä en vaadi teistä mitään, olemme taas niinkuin ennenkin“, sanoi lautamies osottautuen ylevämieliseksi.

Mutta Elli arveli ettei hänen sovi niin jättää, „Eikö

lautamies tahtoisikin edes jonkun verran maksaa Eevan palkkaa ja onhan täällä suurin osa minunkin kesätöitani vielä maksamatta. Ja johan viime talven aikana olin teillä riihellä ja pyykillä, eikä mökkiäni muuttaessa lautamiehelle tietääkseni tullut mitään niin saattavia kulunkia. Ja kuten tiedätte olenhan jo vuokratpäivätkin tehnyt“.

„No jaah! Mutta Eeva läksi kesken vuoden pois ja se on rikos“, vakuutti lautamies kuten laintuntija ainakin.

„Ei Eeva olisi lähtenyt, ellei lautamies olisi häntä niin törkeästi soimannut ja siitä minä tahdon selvitystä“, väitti Elli arkailematta. „Mutta jos lautamies maksaa minulle Eevan palkkaa 40 markkaa, antaa Eevalle heti erokirjan palveluksesta, eikä vaadi mitään sijamiestä sekä antaa mökin seistä siinä talveen asti, niin silloin on kaikki unhotettu“.

Lautamies kynsi korvallistaan ja sanoi pitkäväetsesti: „No jaah! 40 markkaa“.

Pitemmältä keskusteltuaan katsoi lautamies kuitenkin parhaaksi suostua Ellin ehdotukseen. Räätäli-Antti kutsuttiin kamariin vierasmieheksi sovintoon ja lautamies pyysi häntä tekemään Eevalle erotodis-

tuksen.

Räätäli-Antti arveli, ettei hän osaa kirjoittaa erotodistusta, päästökirjan hän kyllä osaisi.

„Olet kansakoulussa käynyt, etkä osaa sen enempää“, sanoi lautamies ivallisesti.

„Enhän minä ollut siellä kun yhden talven“.

„No eikös yhdessä talvessa opi sen enempää? Johan minä olen sen sanonut monta kertaa, että se kansakoulu on aivan tarpeeton laitos, siellä ei opi mitään“, intoili lautamies.

„Elkää sanoko“, sanoi räätäli, „Osaanhan minä tehdä päästökirjat ja velkakirjat, kontrahtiakin olen tehnyt, vaan lautamies ei osaa tehdä mitään sellaista, osaanpa minä sitäpaitsi kokonaisilla luvuilla laskea“.

„Minä en tarvitse semmoisia, minä tulen toimeen ilmankin“, kerskaili lautamies.

„Nyt juuri tarvittaisiin“, toisti räätäli hellittämättä.

Lautamies ei ollut enää kuulevinaankaan, alkoi vaan puhua Ellille: „Tulkoon Matti täällä käymään, niin hän neuvoa räätäliä sitä erokirjaa tekemään“. Sitte Elli heitti jäähyväiset ja poistui.

Tunnustuksia.

Lauvantaina 22 p. elokuuta 18... tapahtui merkittävää Salmelassa. Luontokin puolestaan otti siihen osaa: sillä ilma oli tyyni ja lämpöinen, kuten joskus elokuun lopussakin on. Silloin Eeva ja Matti läksivät papin pakinoille kuulutuksiin panemaan, Elli tietysti mukaan tyttärelleen lupaa antamaan, koska hän oli vielä alaikäinen.

Ja kun Eeva pukeutui uusiin pyhävaatteisiinsa, oli hän kieltämättäkin miellyttävä olento. Musta tuuhea tukka, tummat vienosti kaarevat kulmakarvat, loistava vaaleanpunainen hohde poskilla, elävät avonaiset tummansiniset silmät ja hymyilevä katse sekä hellästi sointuva naisekas ääni tekivät todellakin hänen miellyttäväksi; itse ukko-Paavokin katseli häntä ylpeällä tyytyväisyydellä ja ajatteli sydämessään: Matti osasi valita!

Eipä Mattikaan ollut miehen näköä ja kokoa vailla. Suora miehevä vartalo ja viisautta ilmaiseva katse, siististi puettuna tekivät hänen todellisen miehuuden esikuvaksi.

Kun pappilaan oli jonkun verran pitempi matka kuin kirkolle, jonne suoraa tietä Salmelta käytiin jalkasin, valjasti Matti liinakkoruunansa kiessikärryihin, kaksi siististi puettua naista istuutui siihen, Matti ahtautui keskeen ja he läksivät pappilaan.

Ensin ajoivat he Ellin mökille, johon jäi hevonen ja naiset, vaan Matti meni Rikkalaan Eevan erokirjaa saamaan.

Matin sanelun mukaan kirjoitti räätäli-Antti erotodistuksen ja Vaaralan Matti haettiin pelloilta todistajaksi, kun lautamies antoi puumerkkinsä todistuksen alle. Sen saatua läksi Matti — kuuntelematta lautamiehen katkeria pistopuheita — pois ja tuli naisten luo mökille. Tuokion kuluttua olivat he pappilan kartanolla.

Kun kirkkoherra avoimesta akkunasta näki kolme tunnettua ajatteli hän: eiköhän vain suutarin leski tuone tyttärtään kuulutuksiin ja Salmen Matin kanssa! Äskenhän se Eeva käveli vielä lyhyessä hameessa, niin ne talonpoikaiset tytöt joutuvat — —.

Arvelu oli oikea. Nämä kolme seisoivat kohta pappilan konttoorissa, johon toisesta kamarista saapui kirkkoherrakin, tervehti heitä ystävällisesti ja käski

istumaan, tuttuja kun olivat.

Asian virallinen puoli tuli pian toimitetuksi. Sen tehtyä pyysi ystävällinen kirkkoherra heitä saliin hetken ajaksi istumaan, siellä muka olisi rauhallisempi keskustella, täällä konttoorissa juoksee yhä ihmisiä. Kiitettyään kirkkoherraa erinomaisesta suosios-
ta, tahtoivat he kumminkin lähteä, vaan kirkkoherra pidätti heitä ja he menivät saliin, johon kohta rouva-
kin tyttärineen tuli, toivottaen onnea nuorille.

Hetken perästä tuotiin kahvea ja kirkkoherra tun-
nusti katu-
en tuiman käytöksensä vuosi takaisin Ellil-
le tehdystä vääryydestä. „Se oli pahain ihmisten juo-
rupuheita, jotka minä tulin uskoneeksi,“ sanoi hän
hyvin vakavasti. „Minä tulin tehneeksi pahan työn ja
kadun sitä. Elli hyvä, anna se minulle anteeksi.“

„Se on minulle aivan helppo asia hyvä kirkkoher-
ra! Minä en tiedä mitään rikkoneeni, enkä ollenkaan
muistele pahaa kirkkoherrasta. Minua on Jumala ih-
meellisesti auttanut — — — —“ sanoi Elli. Nuoret pu-
helivat sillä-aikaa rouvan ja tyttären kanssa. — Hetki-
sen puheltuaan poistuivat he kiitollisina herrasväen
erinomaisesta ystävyyydestä ja palasivat kotiansa.

Parannuksia edelleen Salmelassa.

Kahden viikon kuluttua oli Matin ja Eevan häät Salmella. Hääjoukko ei ollut kovinkaan suurilukui-
nen, sillä heillä ei ollut paljon sukulaisia. Vastoin ta-
vallisuutta tapahtui vihkiminen kotona, sentähden
kirkkoherrakin perheineen oli häävieraana. Kaikki
myönsivät että Matti oli hyvin valinnut, sillä morsian
oli todellakin komea.

Häistä päästyä tapahtui yhä vain uudistuksia Sal-
melassa. Nuori emäntä tunsu velvollisuutensa ja tah-
toi käytännössä toteuttaa, mitä oli oppinut ja mitä tie-
si. Koulussa oli kerran opettaja puhunut, että taloutta
pitäessä on hyvin tärkeä sijoittaa talouskalut pienem-
mästä suurempaan, kaikki vissiin paikkaan ja aina
tarvittua asettaa ne samalle paikalle.

Eeva oli tämän opettajan puheen, kuten monta
muutakin hyvää neuvoa pannut tarkasti mieleensä ja
tahtoi ne nyt elämässään toteuttaa.

Salmella oli ennenkin jo tällöistä järjestelmää

tavallaan noudatettu, vaan se oli vielä vaillinainen ja rajoittui ainoastaan miesten oloihin, eikä Matti ennättänyt palvelijoitten töitä kaikkialla tarkastamaan.

Ensimmältä oli tuntuvinaan palvelijoista tämä Eevan vaatimus turhalta äksyilemiseltä ja palvelijat alkoivat keskenään nuorta emäntää moittia; olihan se muka tarpeetonta että maitopytytkin hyllyllä piti olla siinä järjestyksessä, missä niihin oli maito kerman nousemista varten pantu.

Vähitellen tultiin kuitenkin huomaamaan semmoisen järjestyksen oikea merkitys ja tarpeellisuus. Työ-aseet ja muutkin kappaleet löytyivät aina heti siitä, missä niiden paikka oli; aikaa ei tarvinnut kuluttaa niitä hakiessa ja monta harmia oli siten poistettu.

Isoin eteispuolen kolmesta kamarista laitettiin kuntoon. Seinille isketyt vaatenaulat pyysi Eeva Martin riistämään pois, sillä onhan peräti rumaa pitää vaatteita ja muuta romua kamarin seinällä. Nuoren emännän piironki oli oviseinän vieressä ja kukkakasveja ikkunoiden edessä. Pöydille ja piirongille levitettiin valkeat liinat, joten valoisa kamari vaatimattomassa yksinkertaisuudessaan näytti varsin somalta.

Tästä huoneesta oikealla oli kaksi pienempää sivu-

huonetta, joita talvisin voi käyttää makuuhuoneina, vaan kesän aikana olivat nekin yleisemmässä käytännössä. Toinen niistä oli annettu Ellin asunnoksi ja siinä oli Ellin sänky ja iso tavarakirstu.

Elli oli mielistynyt Salmelaan enemmän kuin tähän asti mihinkään muuhun taloon, joita hän oli saanut elämässään jo kyllin kokea. Kaikki tuntui hänestä juuri kuin omalta; sentähden hoitikin hän sitä yhtä suurella huolella kuin omaansa.

Ulkotyöt joutuivat tänä kesänä paljoa paremmin kuin milloinkaan ennen. Ukko-Paavo tunnusti sen toimellisen emännän ansioksi. — Eeva ja Matti lukivat ahkeraan ja tutkivat kirjallisuutta karjanhoidosta.

Asiapaperit.

Eräänä lauvantai-aamuna — syyskuun loppupuolella — kutsui isä Matin ja Eevan kamariin, johon he pian menivätkin. Elli istui siellä sukkaa neuloen.

„Mitähän te lapset siihen sanotte, jos mekin Ellin kanssa menisimme pappilaan?“ sanoi isä hyvin nuorekkaan leikillisesti.

Vaikka asia ei ollut sen kummempi, punastui Eeva ja Matti sen kuultuaan, sillä heillä ei ollut aavistustakaan isän ja äidin tuumista, he katselivat toisiaan, eivätkä voineet tuota pikaa vastata mitään.

Äänettömyyttä katkaistakseen oli Matti vähällä sanoa: onko suutarin leski isänkin loihtinut? vaan, kunnioituksesta isäänsä, malttoi hän kuitenkin mielensä.

Elli neuloi sukkaa minkä ennätti, nähtävästi jonkunmoisella mielenjännityksellä, eikä uskaltanut luoda silmäyksiään ulommaksi työstään, vaikkapa se olisikin sujunut yhtähyvin siihen katsomatta.

„Eihän minulla ole suinkaan mitään sitä vastaan“, sanoi Matti hyvin myöntävästi; „sittenhän äiti tulee

vallan talon ikuiseksi, eikä tarvitse enää huolehtia omasta mökistään.“

„Vielä vähemmin on minulla siihen sanomista“, sanoi Eeva lempeästi hymyillen ja katsellen äitiään leikillisesti. „Nythän minulle oikein lysti tulee kun äitikin jääpi meille, minä saan olla huoleti koko taloudesta.“

„Niinhän me Ellin kanssa tänä aamuna kalastamassa käydessä tuumasimme ja sentähden kysyin nyt sitä teiltä ja jos ette pane vastaan, niin lähdemme heti pappilaan.“

„Tapahtukoon niin! Mutta mimmoisessa kunnossa lienee äidin perukirja suutarin jälkeen?“ sanoi Matti.

„Vieläkö siinä pitää olla perukirjat?“ sanoi Elli kummeksien ja alkoi penkoa piironkinsa laatikkoa.

Hetken etsittyään löysi Elli paperikääreen ja ojensi sen Matille.

Matti avasi kääreen ja veti siitä esiin suutarivaiinaan perunkirjan. Luettuansa sen, huomasi hän sen olevan laillisessa kunnossa. Mutta anoppinsa antamasta paperitukusta löysi Matti erään kirjelanketin henkivakuutusyhtiö Kalevalta, jossa m. m. oli naapuripitäjän kansakoulunopettajan allekirjoitus. Tätä pa-

peria tutki Matti itsekseen kauvan aikaa, eikä päässyt oikein perille, mitä se kahden tuhannen markan sisäänpano siinä merkitsi. Vihdoin kysyi hän sitä anopiltaan, vaan ei hänkään osannut tehdä siitä tyydyttävää selvää.

Neuvottomuudessaan alkoi Matti ääneen lukea asiapaperia ja tehdä käsityksensä mukaan siitä kysymyksiä anopilleen, joka sitte vasta muisti koko asian.

Suutarivainaja oli ollut henkivakuutuksessa 2,000 markasta Kalevayhtiössä. Hänen kuoltuaan oli mainittu opettaja Kalevan asiamiehenä esittänyt leskelle, että ne 2,000 mk., mitkä suutarin kuoltua tulisivat leskelle, hän jättäisi ottamatta tälläkertaa ja muutettaisiin ne sisäänpanoksi säästöön tulevaisuuden varalta. Leski oli suostunut siihen ja tämä oli nyt se säästökirja, jonka leski oli muiden melskeiden ohessa kokonaan unhottanut, luultavasti sentähden kun hänellä ei ollut oikeaa käsitystä siitä. Matti ymmärsi nyt asian, vaan isän ja äidin käsitys siitä taisi olla vielä sittenkin niin ja näin.

Isä-ukko ajeli partansa ja äiti kokoili pyhävaatteita pappilaan lähtöä varten. Matti voiteli kiessit, kävi hevosen haasta ja valjasti sen, sitte neuvoi hän vanhuk-

sia menemään kansakoulunopettajan luo pyytämään häntä tekemään heidän puolestaan valtakirjan, että hän saisi ottaa selvän tuon asiapaperin merkityksestä.

Kello 11 päivällä oli kaikki kunnossa, isä ja äiti nousivat kärryihin ja läksivät ajamaan pappilaan.

Seuraavana aamuna, joka oli sunnuntai, läksi Matti valtakirjoineen naapuripitäjän opettajan, Kalevan asiamiehen luo. Sieltä hän näytti paperit ja pyysi valtakirjan nojalla papereissa osotettua summaa korkoineen ulos. Asiamies otti asian ajaakseen pyynnön mukaan ja lupasi tuoda rahat kun ne joutuvat. Matti palasi iltasilla kotia, eikä kukaan edes uteliaisuudessaan kysynyt häneltä miten noitten asiaperien laita oli.

Kahden viikon kuluttua, sunnuntai-aamuna ennen kirkkoon lähtöä, tuli puheena oleva naapuripitäjän kansakoulunopettaja Salmelle. Matti meni kohteliaasti häntä vastaan, käski renki-Pekan korjaamaan hevosta ja saattoi vieraan saliin.

Kohta sisälle päästyä sanoi opettaja tuoneensa taloon suuret rahat, mutta Matti kuiskasi — ennenkun vanhukset ennättivät tulla tervehtimään — annetaan

tämä asia olla iltapuoleen, kun vanhukset on vihitty, sitten sen ilmaiseminen sopii paljon paremmin.

„Vai niin! Tämähän on sitte pikku romaani“, sanoi opettaja, joka tiesi kaiken muun, mitä tähän historiaan kuului, ja nyt sai kuulla että tuo sievoinen säästö sattui juuri häälahjaksi.

Jumalanpalveluksen päätyttyä vihittiin ukko-Paavo ja Elli alttarin edessä. Muita vihittäviä ei ollut ja seurakuntalaisiakaan ei ollut tilaisuudessa, ainoastaan Salmen tyttäret miehineen ja mainittu opettaja Matin kanssa sekä oman kirkonkylän opettajat olivat sen todistajina ja toimituksen päätyttyä menivät kaikki Salmelle.

Puolipäivällisen syötyä puhui vieras opettaja, henkivakuutusyhtiö Kalevan asiamies äsken vihittyjen kunniaksi ja ilmaisi että hän jättää suutari-vainajan henkivakuutusrahat ja Ellin säästön, joka yhteensä tekee 5,236 mk. 92 penniä taloon. Rahat laillisesti kuuluvat leski-Ellille, joka on tänään vihitty, ja hänen tyttarelleen Eevalle, joka on naimisissa talon nuoren isännän kanssa. Tuottakoot rahat edelleen menestystä ja onnea taloon!

Kun asiakirjat allekirjoituksilla kuitattiin, luki asia-

mies edelläsanotun summan pöydälle. Silloin ukko-Paavo muisti pahasti puhuneensa Ellistä, joka hänestä nyt tuntui rakkaimmalta ja kalleimmalta maailmassa ja hän alkoi jo täydellisesti käsittää, että „viisaus on villoja parempi“.

Tämän johdosta puhui Kalevan asiamies vieläkin henkivakuutuksen tarpeellisuudesta. Seurauksena oli, että useita uusia henkivakuutuksia otettiin.

Elämä Salmella luisti eteenpäin kaikin puolin onnellisesti. Perheen jäsenet — yksin palvelijatkin — nautitsivat yhteistä onnea, joka saavutettiin keskinäisellä rakkaudella, yksimielisyydellä ja toinen toisensa palvelemisella. Ukko-Paavo juuri kuin nuortui nyt uudessa avioliitossaan.

Elämä Rikkalassa.

Salmen Matti olisi tahtonut pestata entisen renkinsä, joka oli jo heillä pari vuotta ollut, tottunut talon tapoihin ja Matin koulussa tullut myöskin hyväksi työmieheksi, vaan siitä ei tullut mitään. Pekka ajoi omaa asiaansa, otti pestin Rikkalasta ja muutti viikkoa jälkeen keyristä sinne.

Oudolta tuntui ensimmältä Pekasta olo Rikkalassa. Täällä olivat olot vallan toisin kuin Salmella, eikä ollenkaan Pekan mielen mukaisia. Isäntä ei mitään työtä neuvonut, vaan kun Pekka ne kumminkin teki oman mielensä mukaan, eikä hullummastikaan, oli sittekin lautamies äreä, eikä milloinkaan puhunut Pekalle hyvää sanaa enemmän kun muillekaan perheenjäsenille. Tämä oli Pekan mielestä peräti outoa ja hän alkoi jo usein tuskautua kärsimättömänä. Mutta naisväen puolelta oli Pekka saavuttanut täydellisen luottamuksen.

Toukokuu oli alkupuolillaan. Ihana kesäpäivä oli-kin ja helatorstaita vietettiin juhlallisesti, mutta lautamies oli ollut kovin pahalla tuulella kokopäivän ja

Ulla oli vain itkenyt.

Puolipäiväisen syötyä sanoi emäntä: „Lautamies kutsuu Pekkaa kamariin“. Pekka arvasi asian, viivyttelihe vähän valmistautuakseen ankaran isännän eteen ja meni sitte porstuakamariin, jossa lautamiehen oli tapa olla.

„Istu nyt“, sanoi lautamies nähtävästi pidättäen sisällistä kiukkuaan, „meillä olisi tässä nyt keskusteltavaa“.

Pekka istuutui tuolille, joka oli lähinnä ovea, ihmetellen kun lautamies ei alkanut heti häntä haukkua.

„Sinähän olet vietellyt minun ainoan tyttäreni ja nyt annat hänen jäädä onnettomaksi ja häpeää kärsimään“, sanoi lautamies tuskan valtaamana.

„En minä häntä vietellyt, mutta en minä häntä heittääkään, jos vain isäntä ja emäntä sen sallivat“, sanoi Pekka päättävästi.

Kolmen viikon kuluttua vihittiin Pekka ja Ulla, mutta häät olivat hyvin pienet. Elokuussa syntyi heille kaksi reipasta poikaa ja naapurit sanoivat että kylä nyt poistuu Rikkalasta miehen köyhyys. — — — Viikkokauden perästä kuoli lautamies äkkiä halvauk-

seen.

Muutaman ajan kuluttua lautamiehen kuolemassa, tuli nimismies jahtivoudin kera Rikkalaan ja kirjoitti koko irtaimen omaisuuden yksityisten saamamiesten veloista ja tilan hypoteekin saatavasta. Nyt aukenivat Pekan silmät, vaan se oli tullut mikä tullut.

Laillisen määrä-ajan kuluttua myötiin kaikki Rikkalan omaisuus säälimättä. Tilan osti seurakunnan kirkkoherra, joka pelkästä hyväntahtoisuudestaan antoi Pekalle elinajakseen ilmaiseksi mökin paikan tienristeyksissä, missä Ellin mökki oli jo muutaman vuoden ollut.

Elämä tienristeyksessä ei Pekasta tuntunut sen kummemmalta, olihan hän kyllin tottunut vaatimattomuuteen, mutta Ullasta ja hänen äidistään, joka huutokaupan jälkeen turvautui ainoaan apuunsa, vävyynsä, tuntui hyvin alentavaliselta asua tienristeyksessä.

(Loppu.)